

Kitap İncelemesi / Book Review

Yayın Geliş Tarihi / Received: 08.11.2019

Yayına Kabul Tarihi / Accepted: 25.11.2019

ISSN: 1306-9136

Uluslararası Suçlar ve Tarih Dergisi / International Crimes and History Journal

Sayı: 20, Yıl: 2019, Sayfa: 163-173

Bu makale için önerilen kaynak gösterimi / To cite this article (Chicago, 17-A sürüm / Chicago, 17th A):

Eryılmaz, Doğanay. "Ermeni İddiaları Üzerine Çoklu Bakış Açısı." *Uluslararası Suçlar ve Tarih Dergisi / International Crimes* 20, (2019): 163-173.

Doğanay ERYILMAZ

Dr. Öğretim Üyesi

Kafkas Dilleri ve Kültürleri Bölümü

Ankara Üniversitesi

ORCID id: <https://orcid.org/0000-0001-5278-7552>

ERMENİ İDDİALARI ÜZERİNE ÇOKLU BAKIŞ AÇISI (*MULTIPLE PERSPECTIVES ON ARMENIAN CLAIMS*)

163

Yazar: Birsen Karaca

Kitabın adı: Ermeni İddiaları ve Tamalgı Sorunu

Yayınevi: Tün Yayınları

Yayın yılı: 2019

Yayın yeri: Ankara

Dili: Türkçe

Sayfa sayısı: 157

ISBN: 978605692384

Prof. Dr. Birsen Karaca tarafından hazırlanan *Ermeni İddiaları ve Tamalgı Sorunu* adlı eser, Tün Yayınları tarafından Nisan 2019'da yayımlanmıştır. Eser toplam 157 sayfadır ve Ön Söz hariç 10 bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler yazarın Ermeni iddialarıyla ilgili 2003 yılından günümüze kadar değişik tarihlerde verdiği konferansların ve çeşitli dergilerde yayımlanan makalelerinin gözden geçirilerek

güncellenmiş halidir. Her bölüm Ermeni iddialarına farklı bir perspektiften bakarak değişik konuları ele almaktadır. Eserde Ermenice, Rusça, İngilizce ve Türkçe kaynaklardan yararlanıldığı görülmektedir. Ermeni iddiaları bağlamında farklı dillerde üretilen görsel ve yazılı metinlerin incelenmesi, Ermeni iddialarının yalnızca siyasi boyutunu değil, beslendiği sosyal ve kültürel kaynakların değerlendirilmesine de imkân tanımıştır. Hedefinin “Ermeni iddialarının neden olduğu soruna farklı bir perspektiften bakmak” olduğunu belirten yazar, belirlediği hedef bağlamında, Ermeni iddialarını üreten kaynakların çeşitliliğini, Ermeni terörünü, önyargıların düşünme yetisi üzerindeki olumsuz etkisini, yeni bir toplumsal bellek üretimi için kullanılan kitle iletişim araçlarını araştırma konusu yaparak incelemektedir.

Prof. Dr. Birsen Karaca, 1996 yılında YÖK kararıyla doktora yapmak üzere Moskova Devlet Üniversitesi’ne gitmiştir. 1999 yılında Rus dili ve edebiyatı ve Ermeni dili ve edebiyatı alanlarında doktorasını tamamlayarak Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi’ndeki görevine dönmüştür. Halen aynı üniversitede öğretim üyesi olarak çalışmalarını sürdüren Karaca, aynı zamanda Kafkas Dilleri ve Kültürleri Bölümü ve Ermeni Dili ve Kültürü Anabilim Dalı başkanlıklarını yürütmektedir.

Kitabın “Ermeni İddiaları ve Tamalgı Sorunu”¹ başlıklı ilk bölümünde yazar, 27.01.1973 tarihinde Mehmet Baydar ve Bahadır Demir’in Gurgen Yanıkyan tarafından şehit edildiği öğrenildiği zaman meydana gelen şaşkınlığı örnek vermekte ve bu şaşkınlığın nedeni olarak Ermenilerin o zamana kadar Türkiye’nin algılarında tehlike unsuru olarak yer almadığına vurgu yaparak Ermeni iddiaları konusunda günümüzde hala tamalgının sağlanamadığına dikkat çekmektedir.

Bu bölümde, 24 Nisan 1915 tarihinde ne olduğu konusu irdelenmektedir. Bilindiği üzere, Ermenistan’da 24 Nisan tarihi “soykırım”ın yıldönümü olarak anılmaktadır. Prof. Dr. Birsen Karaca bu tarihin, devleti yıkmaya yönelik faaliyetler gerçekleştiren Ermeni komitelerinin kapatılmasına, yönetici ve eylemcilerinin tutuklanmasına dair Osmanlı İmparatorluğu tarafından çıkarılan genelgenin yıldönümü olduğunu imlemiştir. Bu tarihte tutuklananların bilgileri resmî kayıtlarda bulunmaktadır. Ayrıca tutuklananların kim oldukları, sayıları, nereye gönderildikleri ve akıbetleri ile ilgili Ermenilerin ve Türklerin birbirini doğrulamayan çalışmaları da mevcuttur. Karaca, imlediği çalışmalarda tutuklularla

1 Birsen Karaca, *Ermeni İddiaları ve Tamalgı Sorunu* (Ankara: Tün Yayınları, 2019), 11.

ilgili olarak verilen sayıların, dünya kamuoyunun belleğine kaydedilmiş sayılardan çok daha düşük olduğuna ve 24 Nisan tarihinde kaydedilen bir can kaybı olmadığına vurgu yapmakta ve Ermenilerin 24 Nisan 1915 tarihinde gerçekleştiğini iddia ettikleri soykırımın yaşamını yitirenlerin sayısı ile ilgili verdikleri büyük rakamların ve bu rakamlara dayanarak yapılan tartışmaların, yazılan kitapların işlevinin dünya kamuoyunda bir algı yaratmak olduğu çıkarımında bulunmaktadır.

Prof. Dr. Karaca, bu bölümün sonunda 24 Nisan 1915 tarihinin reel bir soykırım tarihi olmadığını, Türk-Ermeni ilişkilerini zedelemek ve toplumsal bellekte tahrifat yapmak amacını güden Ermeni iddialarının mimarları tarafından iddiaları tarihsel bir zemine oturtmak amacıyla seçilen bir tarih olduğunu belirtmektedir. Yazara göre, Türkiye’de sorunla ilgili tamalgı sağlanmadan savunma mekanizmasını çalıştırma yönündeki çabalar yoğunluktadır.

Kitabın ikinci bölümü “Ermeni İddialarının Propagandasında Algılama Yönetimi İçin Kullanılan Materyaller: Göç ve Göçmen Anıları”² başlığını taşımaktadır. Yazarın yaptığı gözlemler, Osmanlı topraklarında 1915 yılında yaşanan Ermeni göçleri ile ilgili anıların fazla olduğu ve bu anıların sadece Ermenilere değil, tüm dünyaya, özellikle de Türklere seslendiği yönündedir. Bu durum, söz konusu anıların sadece toplumsal kimlik inşası için kullanılmadığını göstermektedir.

Bu bölümde Ermeni iddiaları gün yüzüne çıkmadan önce yaşanan tarihsel olaylara da değinen Karaca, sorunun başlangıcında Osmanlı Devleti’nin siyasi yaşamında rol alan Ermeni partilerini görmektedir. Daha sonra bu tabloya, Karekin Pastırmacıyan (Armen Garo), Christapor Mikaelyan (Hellen, Topal, Edward) ve Hayk Tirakyan gibi partili teröristlerin eklenildiği görülüyor.

Aynı bölümde ayrıca, yabancı ülkelere görevli olarak gelen ve ülkelere döndükten sonra Türkiye’de ya da Osmanlı Devleti’nde yaptıkları gözlemleri yayımlatan kişilerin kitapları da incelenmektedir.

Üçüncü bölüm “Terör Algısının ve Teröre Karşı Verilen Tepkilerin Değişim Sürecinde Ermeni Terörü”³ başlığını taşımaktadır. Bu başlık altında, öncelikle terör olaylarının tarihçesi hakkında bilgi verilmektedir. İlk olarak Sicarii grubu tarafından gerçekleştirildiği belirtilen terör

2 A.g.e., 19.

3 A.g.e., 33.

olaylarının çok eski dönemlere (66-71 yılları) tarihleniyor olmasına rağmen, “terör” sözcüğünün Fransız Devrimi sırasında kullanılmaya başlandığı bilgisi yazar tarafından özellikle vurgulanmaktadır, çünkü yazara göre Fransız Devrimi, devlet terörü kavramının belirginleşmesine neden olan bir olaydır. Milliyetçi akımların oluşmasına neden olan bu Devrim, daha sonra tarihte “terör dönemi” olarak anılan ve Fransız devrimini gerçekleştiren kişiler tarafından gerçekleştirilen olaylar, terörün o dönemde devlet eliyle yapıldığını göstermektedir.

Fransız Devrimi'nin sembollerinin çağının ruhuna uygun olduğunu ve bu nedenle benimsendiğini vurgulayan Karaca, sonrasında meydana gelen gelişmelerin, dönemle ilgili yapılan çalışmalarda, etki altında kalan ülkelerin farklılıkları göz önünde bulundurulmadan mutlak ölçüt kabul etme eğiliminde olmalarını eleştirmektedir. Yazara göre, bu devrimin sanayileşme sürecini tamamlayamamış ülkelerdeki etkileri ve sonuçları kendi içinde değerlendirilmelidir. Karaca, bu konuyu açıklığa kavuşturmak için Osmanlı İmparatorluğu'nu örnek olarak vermektedir.

Devrimden kısa bir süre sonra, Osmanlı İmparatorluğu sınırları içerisinde bulunan Balkan Yarımadası'nda terör eylemlerinin başladığını, bu terör eylemlerinin isyanlara dönüştüğünü ve 1913 yılında bu bölgede bulunan milletlerin bağımsız bir devlet olduğunu belirten yazar, buradaki terör olaylarının temelinde, Fransız Devrimi'nin gerçekleşme sebeplerinden çok farklı bir yapının olduğuna vurgu yapmaktadır. Fransa'da amaç, var olan siyasi ve ekonomik yapıyı dönüştürmektir, Balkanlardaki terör olaylarında ise bağımsız bir devlet kurma amacı söz konusudur. Dolayısıyla Osmanlı İmparatorluğu'nun yönetim sistemini değiştirmeye yönelik bir tehdit algısı oluşmamıştır.

Ermeni terörü konusunda da ilginç saptamalarda bulunan yazar, farklı örneklerle okuyucuya bu terör olaylarının yapısı hakkında bilgi vermektedir. Örneğin, 1897 yılında Van'da kurulan “Kara Haç” adlı terör örgütünün faaliyetlerinin hedefinde Ermeni milliyetçi hareketini desteklemeyen Ermenilerin olduğunu belirtmektedir.

Karaca, Ermeni terörünün bir başka boyutunu daha ön plana çıkartıyor. Bu boyutta, Fransız Devrimi'yle benzer sloganlarla Osmanlı İmparatorluğu'nun siyasi yapısında değişiklik yapmak ve meşrutiyeti ilan etmek için Jön Türklerle işbirliği yapan Sosyal Demokrat Hınçak Partisi ile Ermeni Devrimci Federasyonu'nun faaliyetleri ortaya konmaktadır.

Ermenistan'ın 1918 yılında bağımsızlığını ilan etmesi, 1920 yılında SSCB egemenliği altına girmesi, 1922'de TBMM'nin aldığı kararla saltanatın kaldırılması gibi önemli olayların ardından uzun bir süre ara verilen Ermeni terörünün, 27 Ocak 1973 tarihinde Gurgen Yanıkyan'ın iki Türk diplomatı, Mehmet Baydar ve Bahadır Demir'i katletmesiyle tekrar canlandığı yazar tarafından verilen bir diğer bilgidir. Karaca, bu olayın mahkemede soykırım davası sürecine çevrilmek istendiğini, söz konusu çaba başarılı olamasa da ASALA terör örgütünün kurulmasına öncülük ettiğini belirtmektedir.

Kitaptaki bir sonraki bölüm “Ermeni İddiaları için Ciddi Bir Dayanak: Önyargılar”⁴ başlığını taşımaktadır. Konu kapsamında öncelikle önyargıların gücünden bahsedilmekte, imgeler aracılığıyla önyargıların nasıl oluşturulduğuna değinilmekte ve Ermeni iddiaları çerçevesinde üretilen imgelerin tarih tasarımıyla ilişkilerini gösteren veriler irdelenmektedir. Bu önyargıları incelerken yazar, çok yönlü bir bakış açısıyla olaylara yaklaşmaktadır.

Yazar önyargılarla ilgili olarak ilginç bir örnek sunmaktadır: Türkiye, dünya kamuoyunda var olan Der-Zor imgesini neden hiç sorgulamadı? Der Zor imgesinin Ermeni iddiaları çerçevesinde şekillendirildiğini belirten yazar, Kurtuluş Savaşı'na katılıp Kocatepe'yi savunurken 26 Ağustos 1922 tarihinde şehit düşen 1889 doğumlu Der Zorlu Mehmet oğlu Ahmet'le okuyucunun empati kurmasına olanak veriyor: Ahmet'in memleketine dönüş hayalleri, geride bıraktığı sevdikleri, cephedeki arkadaşlarına memleketini anlatışı hayal edildiğinde, oluşan önyargıların, yazara göre, bir düşünce tembelliğinden ibaret olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu bölümde yazar, önyargılarla ilgili pek çok örnek vermekte ve bu önyargı oluşturma çabalarının temelinde Ermeni milliyetçiliğinin farklı amaçlar etrafında toplandığını, ancak tüm bu amaçların ortak paydasının Türk'e karşı ayrımcılık olduğunu vurgulamaktadır.

Kitabın beşinci bölümü, “Milliyetçi Bakış Açılarının Neden Olduğu Yanılsamalar ve Ermeni İddiaları”⁵ başlığını taşımaktadır. Bu başlık altında Ermeni milliyetçiliğinin dünya milliyetçilik tarihi içerisindeki görüntüsü resmedilmektedir.

4 A.g.e., 51.

5 A.g.e., 67.

22 Temmuz 2011 tarihinde Oslo’da Anders Behring Breivik tarafından gerçekleştirilen ve 90’dan fazla insanın ölümüne neden olan saldırının ardından Breivik’in köktendinci bir Hristiyan ve etnik milliyetçi olduğunun ortaya çıktığını belirten yazar, Breivik’in manifestosunda bulunan Türkiye aleyhine söylemlerin Ermeni milliyetçiliğinin ürettiği ifadelerle süslenmesine dikkat çekmektedir.

Bu örnekten sonra, milliyetçiliğin tarihçesine değinen Prof. Dr. Birsen Karaca, Anthony D. Smith’in etnik kimliğin tarihin her döneminde önemli olduğu şeklindeki düşüncesini aktarmaktadır. Milliyetçilik kavramı ortaya atılmadan çok önce milliyetçiliğin olduğunu ortaya koyan örneklerle de kitabında yer veren yazar, Ermeni milliyetçiliği ile ilgili ilk örneğin 2. yüzyıla kadar uzandığını belirtmektedir.

Yazara göre, Fransız Devrimi ve sonrasında ortaya çıkan Romantizm akımı millet ve milliyetçilikleri var etmemiş, ancak yeniden üretmiştir.

Bu bölümde ayrıca, Ermenistan milliyetçiliğinde 18. yüzyıl sonunda ve 20. yüzyıl başında yaşanan milliyetçi faaliyetler de çeşitli örneklerle vurgulanmakta ve Ermeni milliyetçiliğinin yapısı tarihsel süreci içerisinde değerlendirilmektedir.

Sonuç olarak, insanlığın sosyal yaşamının batıerkil tasarımıyla şekillendiğini belirten Karaca, modernizmin alkışladığı etnik milliyetçiliğin ırkçı boyutlara ulaşabildiğini ve Ermeni milliyetçiliğinin yapısında da kin ve nefret yüklü, saldırgan ve babadan oğula geçen bir yapı olduğu değerlendirmesini yapmaktadır.

“Yeni Bir Toplumsal Bellek Oluşturma Çabalarına Ermeni Senaristlerin Katkıları”⁶ başlıklı bölümde ise Ermeni iddialarının arka planında bulunan yeni bir toplumsal bellek kurma çabaları irdelenmektedir. Prof. Dr. Birsen Karaca, bu bölümde toplumsal belleğin dinamiklerini yönlendirmek için kullanılan kitle iletişim araçlarını odak noktasına almaktadır.

Toplumsal belleğin biyolojik bellekle bağları konusuna da değinen yazar, Ermeni halkının toplumsal bellek inşasında yer eden derin kırılma noktalarına vurgu yapar. Bu noktalar, yazarı kimlik bölünmesi sorununu ele almaya iter, çünkü Ermeni toplumunun son derin kırılma noktasında, Ermeni kimliğindeki Türk’ün yok edilmesi faaliyetleri vardır. Kamuoyuna sunulan Ermeni anlatılarında Türklerle yaşanan kötü anlar

6 A.g.e., 85.

lanse edilirken, iyi anlardan kesinlikle bahsedilmediğine dikkat çeken Karaca, konuyu Amin Maalouf'un *Ölümcül Kimlikler* adlı kitabındaki kimlik bölünmesi ile ilgili düşünceleri ile açıklar. Maalouf, ataları Osmanlı vatandaşı, kendisi Lübnan asıllı Fransız vatandaşı bir yazardır. Kimliğin tek bir aidiyete indirgenmesinin aşırı olumsuzluklara neden olacağı görüşünü savunmaktadır. Prof. Dr. Birsen Karaca, Maalouf'un bu görüşlerini destekleyici nitelikte gazete haberlerinden örnekler sunarak, Türkiye'deki yaşantısından memnun olan Ermenilerin, Ermeni iddialarına karşı çıkamama nedenini de anlama çabası içindedir.

Yazar daha sonra Ermeni iddialarının mimarları ve propagandistlerinin Türkiye'ye karşı çalışmalarında neyi anlattıklarını ve nasıl anlattıklarını incelemektedir. Neyi anlattıkları sorusuna Karaca, "tehcir" diye adlandırılan göçün anlatıldığı cevabını vermekte ve "tehcir" kelimesine "soykırım" anlamı yüklenmeye çalışıldığını belirtmektedir. Nasıl anlattıkları sorusunun cevabı ise daha karmaşık, zira incelenmesi gereken metinler tek tip değil ve tüm iletişim araçlarının kullanımı söz konusu. Örneğin, anıtlar, edebiyat ürünleri, sinema, haberler ve terör gibi araçların yanı sıra, Fransa'da bir okulda 13 yaşındaki bir Türk öğrencinin soykırımı reddettiği gerekçesiyle okuldan uzaklaştırılması ve soykırımla ilgili bir ödev hazırlamak zorunda bırakılmasına kadar uzanan geniş bir anlatım ağı mevcut.

Tüm bu verilerin ışığında, yazar, kurmacaların diliyle üretilen Ermeni iddialarına olabildiğince hızlı ve henüz üretim aşamasındayken müdahale edilmesi, daha önce üretilmiş olanlarda ise Ermeni iddialarının tek taraflı algılamalardan kurtarılması gerektiğini vurgulamaktadır.

Kitabın yedinci bölümü "Ermeni Tarihçileri Tarafından Yazılan Kitaplarda Yapılan Tahrifatlar"⁷ başlığıyla sunulmaktadır. Bu bölümde Ermeni tarih yazıcılığı ve anlatımı irdelenmektedir. Yazar konuya giriş yapmak için, Ermenistan Cumhuriyeti'nin bağımsızlığının ilan edildiği 1991 yılından beri Türkiye-Ermenistan ilişkilerinin sorunlu olmasına neden olan etmenlerden bahsetmektedir. Soykırım iddialarının ve bu iddiaları kabul ettirmek için yapılan eylemlerin altında, maddi olarak toprak ve tazminat talepleri, manevi olarak ise Ermenilerin kimlik sorunlarının çözülmesi olduğunu vurgulayan Karaca, tarihte Ermenilerin Türklere karşı gerçekleştirdikleri eylemlerden örnekler sunmaktadır.

7 A.g.e., 103.

Tarih yazımı sırasında Ermenilerin sadece Türklere karşı değil, geçmişte birlikte yaşadıkları pek çok halka karşı aynı tutumu sergilediklerinin vurgulandığı bölümde, Kevork Bardakçıyan örneği, tarih yazımının nasıl gerçekleştirildiğini net bir şekilde ortaya koymaktadır. Bardakçıyan'ın Ermenilerin soykırımı uğradıkları iddiasını konu alan bir haber bülteni için araştırma yaparken Hitler'in kendini savunmak amacıyla Türkiye'yi andığı iddia edilen sözlerini bulmaya çalışır. Ancak hiçbir yerde bulamayınca, Hitler'in bu sözü, not alınmasını yasakladığı bir toplantıda söylediğini belirtir.

Bölüm sonunda yapılan değerlendirmede Ermeni Soykırımı Projesi'nin uygulayıcılarının psikolojik savaşa önem verdikleri ve kamuoyunun her şeyi tüm detaylarıyla bilmesini engelledikleri belirtilerek bu durumun Ermeni ve dünya kamuoyunda, Türk ve Ermeni halklarıyla ilgili yanlış imgelerin yerleşmesine neden olduğu tespiti yapılmaktadır.

“Ermeni Kitle İletişim Araçlarında Ermeni Sorunu”⁸ başlıklı bölümde, Ermeni Sorunu'nun bir proje olarak üretildiğini belirten Karaca, bu düşüncesini Kevork Bardakçıyan'la yapılan bir röportajı alıntılıyarak desteklemektedir. Bardakçıyan söz konusu röportajda, konferans, bilimsel toplantı, buluşma ve yayınlar yoluyla Türkiye'ye Ermeni iddialarını kabul ettirme yolunu denemek zorunda olduklarını ve bu tür toplantıların ve yayınların arttırılması gerektiği görüşünde olduğunu belirtmektedir. Bardakçıyan, bu röportajıyla Ermenilerin yaptıkları faaliyetlerin niyetlerini net bir şekilde açıklamaktadır.

Ermeni kitle iletişim araçlarında da Bardakçıyan'ın açıkladığı niyetler doğrultusunda faaliyetler göze çarpmaktadır. Yazara göre, söz konusu iletişim araçları Ermeni iddialarını destekleyen imgeleri bireylerin ve toplumların belleğine işlemek için yoğun bir şekilde kullanmaktadır. Bu durum, Türkiye için büyük bir stratejik sorun yaratmaktadır. Çözüm üretilebilmesi için gerekli düşünce merkezinin Türkiye'de olması gerekmektedir. Çünkü Avrupa ve Amerika'da Ermeni iddiaları konusunda Türkiye'ye karşı bir önyargı oluşmuş durumdadır.

Prof. Dr. Birsen Karaca, bu bölümde konu ile ilgili önemli bir örnek daha sunmaktadır. Bu örnek dönemin Ermeni Meclisi Dış İlişkiler Komisyonu Başkanı Armen Rustamyan'ın *Hayots Aşhar* gazetesine verdiği 11 Haziran 2005 tarihli röportaj, Letonya Milli Meclisi'nde “Ermeni Soykırımı” tasarısının reddedilişi ile ilgilidir. Rustamyan'ın

8 A.g.e., 117.

açıklamaları ilginç veriler içermektedir. Letonya, Rus-Ermeni ilişkileri ile ilgilenmektedir, ancak Ermeniler imzalanacak antlaşma metnine Ermeni-Türk ilişkilerinin de eklendiği söz konusu röportajda dile getirilen unsurlardandır. Röportajda değinilen en önemli konulardan biri, Letonya parlamentosunun tasarımı reddediş sebebinin Türkiye'nin gerçekleştirdiği karşı propaganda olması ve Ermenistan'ın propaganda alanında yapması gerektiği çalışmaları savsakladığı vurgusudur.

Sonuç olarak, Prof. Dr. Birsen Karaca, Türk kamuoyuna psikolojik baskı yapmak amacıyla belgeler sunulduğunu, Türk kamuoyunun bilinçlendirilmesi gerektiğini, Ermeni soykırımı iddiasının sahiplerinin sürdürdükleri propagandalarla Türkiye'nin istikrarını bozmaya çabaladıklarını, diasporadaki propagandistlerin Türkiye'de bu iddiaların savunucusu olanlar kadar emin ve tek doğrultuda olmadıklarını, Avrupa'daki ve Amerika'daki Ermeni enstitülerinin amaçlarının bilimsel çalışma yapmak olmadığını, gerçeklerin açığa çıkarılması için Ermeni arşivlerinin açılması ve Ermeni soykırımı iddialarıyla ilgili düşünce merkezinin Türkiye'de olması gerektiğini belirtmektedir.

“Ermeni Sorunu’nda Gözden Kaçırıldıklarımızın Ermeni Basınındaki İz Düşümleri”⁹ başlığı altında Prof. Dr. Birsen Karaca, öncelikle Ermeni iddiaları ile ilgili araştırmaların ve tartışmaların birbirine tamamen zıt iki kutupta yürütüldüğünü belirtmektedir. Bunların biri, Türklerin kesinlikle suçlu olduğuna inanan Ermeni iddialarının savunucuları, diğeri ise konuya Türkiye'nin bakış açısından yaklaşan ve Ermeni iddialarını kanıtlayacak herhangi bir belge olmadığını söyleyen araştırmacılarıdır.

Bu bölüm, konuyla ilgili bugüne kadar yapılan değerlendirmelere farklı bir bakış açısı kazandırmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda Ermeni soykırımı iddiasını bir proje olarak hazırlayıp dünya kamuoyuna sunanların bakış açısı araştırılmaktadır.

Konu ile ilgili öncelikle, Türk kamuoyuna yönelik psikolojik baskı unsuru olarak kullanılan bir slogana, “Ermeni araştırmacıların 90 yıldır yaptıkları çalışmaları bu aşamadan sonra yok etmeye gücünüz yetmez” sloganına odaklanılmaktadır. Karaca, bu sloganla, Ermenilerin yarattığı Türklere karşı önyargının Avrupa toplumundaki izini silmenin imkânsız olduğu mesajı verilmeye çalışıldığını belirtmekte ve Avrupa’da daha önce çok katı önyargılarla yaklaşmış bazı konuları örnek olarak göstermektedir. Ayrıca, Avrupa parlamentolarında alınan konu ile ilgili

9 A.g.e., 135.

kararların söz konusu parlamentoların yasalarındaki boşluklardan yararlanılarak alındığı bilgisini de eklemektedir.

Prof. Dr. Birsen Karaca'nın yaptığı alıntılar, Ermeni sorunu ile ilgili bilgileri doğrudan Ermenilerden öğrenmenin önemini ortaya koymaktadır. Karaca, üçüncü şahısların yaptığı çevirilere güvenildiği takdirde aktarılan bilgilerde hata ihtimalinin arttığı ve bilgilerin kişisel çıkarların kurbanı olabildiği görüşünü ortaya koymaktadır. Ayrıca, Ermeni sorunu ile ilgili Batı'nın önyargılarının yıkılması gerektiğinin de bir kez daha altını çizmektedir.

Kitabın son bölümü “Ermeni Sorunu’yla İlgili Olarak Toplumsal Bellek Oluşturmak Yönünde Ermeni Kitle İletişim Araçlarının Oynadığı Rol”¹⁰ başlığını taşımaktadır. Bölümün amacı, Ermeni kitle iletişim araçlarının Ermeni Sorunu bağlamında geçmişi unutturarak, unutulmanın yerine koymak için oluşturulmaya çalışılan yeni toplumsal belleğin niteliklerine dikkat çekmek olarak belirtilmektedir. Ermenice, Türkçe ve Rusça yazılmış metinlerdeki bilgilerin karşılaştırmasının yapıldığı çalışmada, çözüm önermek değil, analiz yapmak hedeflenmektedir.

Kitabın yazarı, öncelikle Ermeni Sorunu'nun sadece Türkiye'nin uluslararası arenada mücadele etmesi gereken bir sorun olmadığını, aynı zamanda Ermeni etnik kökenli bireylerde ve Ermeni toplumunda kimlik bölünmesine neden olan bir fenomen olduğunu vurgulamaktadır.

Yazılı metinlere ilk örnek olarak yazar, Franz Werfel'in *Musa Dağ'da Kirk Gün* adlı romanını göstermektedir. Yaygın olarak servis edilen bilgilere göre, Werfel işlemek üzere seçtiği konuyu Türk tarihinden almıştır ve Suriye ve Antakya'da yaşanan gerçek olayları anlatmaktadır. Ayrıca, kitabın ilk basımının üzerinden yetmiş yıl geçtikten sonra romanın sonuna anlatılanların inandırıcılığını arttırmak için adı verilmemiş bir Fransız'ın kişisel arşivinden alınan fotoğraflar eklenmiştir. Eser, 1933 yılında tamamlanmıştır.

Prof. Dr. Birsen Karaca, Werfel'in eserini, yine aynı dönemde yaşamış, biri Ermeni diğeri Türk olan iki yazarın eserleriyle karşılaştırmaktadır. Bu yazarlardan ilki Mkırtiç Armen'dir. *Hegnar Çeşmesi* adlı uzun öyküsünde yazar, Gümrü'de Türk, Ermeni ve Rum etnik kökenli insanların uyum içerisindeki yaşantısını anlatmaktadır. Karşılaştırmaya konu olan diğeri eser ise, Türk edebiyatının önemli yazarlarından biri

10 A.g.e., 147.

olan Ömer Seyfettin'in *Ashab-ı Kehfimiz* adlı eseridir. Bir Ermeni gencinin İstanbul'da yaşadıklarının anlatıldığı eserde, Ömer Seyfettin bu gencin milliyetçi duygularına hoşgörüyüyle bakmakta ve onu Türk aydınlarına örnek olarak göstermektedir.

Bu noktada Karaca, olaylarda taraf olması gereken Türk ve Ermeni yazarların, o dönemde Werfel'in anlattığı olayları görmemesinin ya da duyarsız davranma ihtimallerinin olup olmadığını sorgulamaktadır. Cevabını ise *Ermeni Sovyeti Ansiklopedisi*'nde yer alan Musa Dağ'ında yaşananların anlatıldığı verilerde bulmaktadır. Bu ansiklopedide verilen bilgiler ile Werfel'in eserindeki verilerin birbiriyle uyuşmadığı tespitini yapan Prof. Dr. Karaca, Werfel'in eserinin dünya kamuoyunda Türkiye'ye karşı önyargı oluşturmak hedefi güttüğünü belirtmektedir.

Ayrıca Ermeni etnik kökenli olmayan ve Ermeni Sorunu ile ilgili çalışma yapan kişilerin Ermenice metinleri anlamak için mutlaka bir Ermeni'den yardım alması gerektiği konusuna değinen yazar, bu duruma ünlü Rus şair Bryusov'un *Ermenistan Şiir Antolojisi* adlı kitabını ve bir başka Rus yazar Andrey Bitov'un *Ermeni Dersleri* adlı anı formundaki eserini örnek olarak göstermektedir.

Bellek çalışmalarının, bireylerin aynı olayları farklı yorumladıkları ve anımsadıkları sonucunu verdiğine vurgu yapan yazar, konuya edebiyat dünyasından örneklerle açıklık getirmektedir.

Sonuç olarak, Ermeni Sorunu'nun Türkiye'ye karşı sistemli bir psikolojik savaş planı olduğunu belirten yazar, Ermeniler için yeni bir toplumsal bellek oluşturulmaya çalışıldığını belirtmektedir. Bölümde ayrıca, bu amaç doğrultusunda Ermenilere Türk halkıyla olan ortak geçmişlerinin unutturulmaya çalışıldığı tespiti yapılmaktadır.

Toparlayacak olursak, Prof. Dr. Birsen Karaca'nın, çeşitli sempozyum ve konferans bildirileri ile bilimsel makalelerini bir araya getirdiği *Ermeni İddiaları ve Tamalgı Sorunu* adlı kitabında, Ermeni iddialarının neden olduğu sorunlara farklı bir perspektiften bakma hedefini gerçekleştirdiği görülmektedir. Bir edebiyat bilimcinin gözünden Ermeni iddiaları üreten kaynakların çeşitliliği, Ermeni terörü, önyargıların düşünme yetisi üzerindeki olumsuz etkisi, yeni bir toplumsal bellek üretimi için kullanılan kitle iletişim araçları gibi pek çok konu işlenmektedir.